



JEVNAKER
KOMMUNE



BUDSJETT 2017

HANDLINGSPLAN OG ØKONOMIPLAN 2017-2020

Kommunestyrets vedtak sak 127/16 – 15.12.16

INNHold

1.	ØKONOMIPLAN 2017-2020 – ÅRSBUDSJETT 2017	3
1.1	Rådmannens Innledning.....	3
1.2	Kommunebarometeret	4
1.3	Befolkning - befolkningsutvikling	5
1.4	Statsbudsjettet 2017	5
1.5	Budsjettskjema 1A – Hovedoversikt driftsbudsjett	9
1.6	Andre hovedstørrelser i driftsbudsjettet	11
2.	DRIFTSRAMMENE TIL TJENESTEOMRÅDENE	12
2.1	Hovedtrekk for 2017-budsjettet	12
2.2	Folkevalgt og revisjon	12
2.3	Sentraladministrasjon.....	13
2.4	Oppvekst	15
2.5	Helse og omsorg	19
2.6	Plan og samfunn	23
2.7	Jevnaker Menighet	26
3.	HANDLINGSPLAN 2017-2020	27
3.1	Jevnaker kommunes overordnede mål.....	27
3.2	Mål for kommunen	28
4.	INVESTERINGER 2017-2020	35
4.1	Innledning	35
4.2	Investeringer med finansiering.....	35
4.3	Budsjettskjema 2B Investeringsprosjektene	38
5.	VEDLEGG	42

1. ØKONOMIPLAN 2017-2020 – ÅRSBUDSJETT 2017

1.1 Rådmannens Innledning

Det skjer mye positivt i regionen og det ligger mange incitamentet til vekst og utvikling. Men veksten kommer ikke av seg selv. Alle kommuner i én til halvannentimes radius rundt Oslo er attraktive områder for både næringsetableringer og tilflytting, men samtidig er konkurransen om å få denne veksten i vår region stor. Jevnaker må berede grunnen for å være enda mer attraktiv for tilflytting. Vi må levere gode tjenester, ha gode og varierte tilbud til barn og unge og være aktive tilretteleggere for de som kan tenkes å etablere seg her eller vil skape nye aktiviteter og opplevelser.

Rådmannen forutsetter å videreføre den «lokale handlingsregelen» om å avsette minst 50 % av eiendomsskatten til egenkapital/framtidige investeringer.

Selv om kommunen har dårlig evne til å tåle investeringer, mener rådmannen at kommunen må investere for å kunne tilby våre innbyggere et akseptabelt tjenestetilbud og for øvrig være et godt sted å bo. Utbygging av Bergerbakken skole fra 1-4 til 1-7 skole bør igangsettes nå. Markedet for å gjøre slike store investeringer vil ikke bli bedre i årene som kommer, som følge av økt aktivitet i regionen når Ringeriksbanen nærmer seg. Utbyggingen av Samsmoen barnehage vil stå ferdig sommeren 2017. I budsjettet satses det på oppgradering av de kommunale veiene, både gjennom økte investeringer og økt egeninnsats gjennom driftsbudsjettet.

Helse og omsorg får tilført midler til bemanningsøkning, blant annet som følge av flere eldre med mer omfattende hjelpebehov. Oppvekst har satt i gang en målrettet utvikling, som først og fremst innebærer å benytte nåværende ressurser enda bedre. Men skoleområdet tilføres også ressurser for å skape rom for kompetanseutvikling av lærere og heve kvaliteten på arbeidet for øvrig.

Oppsummert mener rådmannen at driftsbudsjettet gir rom for å videreføre og utvikle kommunesamfunnet og tjenestene til våre innbyggere. Kommunebarometeret viser at kommunen driftes godt. Ingen tjenester er kuttet i 2017, men driften forutsettes fortsatt å ligge på et nøkternt nivå.

En stor utfordring for Jevnaker er kommunens lave inntektsnivå, som er lavest i landet. Dette gir i utgangspunktet lite rom for nødvendige investeringer. Kommunen lånefinansierer nye investeringer i stor grad og har over mange år lagt seg på minimums avdragstid. Konsekvensene er at kommunen skyver problemene foran seg. Vi må bygge ut Bergerbakken skole til 1-7-skole for å kunne gi våre elever et bedre og mer sammenhengende skoleløp, eiendomsmassen og de kommunale veiene trenger vedlikehold og kommunens svært sammensatte virksomhet trenger stadig oppgradering av diverse utstyr. Jevnaker står ikke i noen særstilling når det gjelder investeringsbehov, sammenliknet med andre kommuner, men Jevnaker har dårligere egenkapital og dårligere evne til å belaste driften for lån og avdrag enn de fleste andre kommuner.

Ved enden av økonomiplanperioden (2020) vil netto finansutgifter være ca 29 millioner kroner. Økningen i perioden 2015-2020 er beregnet å være nær 50 %. Det skal finnes rom for denne

Økningen i driftsbudsjettet gjennom perioden, i et budsjett som allerede oppleves som svært stramt. En eventuell renteoppgang vil forverre dette bildet ytterligere. Rådmannen har tidligere påpekt disse utfordringene, blant annet gjennom utredningene knyttet til kommunereformen. Kommunen må selvfølgelig som alle andre virksomheter, jobbe smartere og innovativt. Men vi vet også at vi framover vil få et økende antall eldre over 80 år i kommunen, som også vil etterspørre tjenester. Den framtidige økonomiske stillingen for kommunen gir derfor grunn til bekymring.

1.2 Kommunebarometeret

Kommunebarometeret er en årlig rangering av alle kommuner på basis av tilgjengelig data fra offisielle kilder basert på til sammen 126 nøkkeltall innen 12 ulike kategorier. Dette er ingen vurdering av kvalitet på tjenestene, men sier noe om det ser ut til at kommunen har noe å lære. Hensikten er å gi beslutningstakere – særlig lokalpolitikere – en lettfattelig og tilgjengelig oversikt over hvordan kommunen driver.

Det er naturlig at en kommune har noen gode og noen dårlige resultater. En kommune med lavt inntektsnivå vil også generelt ha dårligere plasseringer enn en kommune med høye inntekter. Derfor er det også viktig å se sammenhenger, og ikke stirre seg blind på tabellplasseringen.

Plassering totalt 2011 – 2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Totalplassering (oppdatert/sammenliknbar)	177	197	121	62	55	56
Uten hensyn til økonomiske vilkår (oppdatert/sammenliknbar)	323	324	223	157	129	124
Rangering inntektsnivå	418	408	408	427	427	426

Tabellene under viser Jevnaker kommunes, nabokommunene og kommunegruppe 7 (median) plassering innen hver sektor (sammenliknbar).

	Vekt (%)	2013	2014	2015	Jevnaker 2016	Gran 2016	Lunner 2016	Ringerike 2016	Hole 2016	Kommune gruppe 2016
Grunnskole	20	256	234	325	348	266	208	280	30	205
Eldreomsorg	20	61	67	43	47	364	272	172	102	145
Barnevern	10	292	73	48	39	60	135	70	62	149
Barnehage	10	239	269	72	193	332	390	376	201	330
Helse	7,5	301	242	384	226	170	169	389	124	250
Sosial	7,5	308	317	257	174	166	163	392	264	289
Kostnadsnivå	5	30	56	58	94	143	40	49	210	58

I Jevnaker er andelen nøkkeltall som har blitt forbedret det siste året, større enn andelen som har blitt dårligere.

Kommunen er helt i bunn hva gjelder økonomiske rammebetingelser slik de beregnes av Kommunaldepartementet, men det er likevel gode nøkkeltall innen spesielt barnevern og eldreomsorg. Det er også en topp 100-plassering hva gjelder kostnadsnivå. Nøkkeltallene som trekker mest ned er

grunnskolen, mens kostnadene innen pleie og omsorg er nær de som driver billigst. I kommunebarometeret konkluderes det med at nøkkeltallene i Jevnaker er klart bedre enn disponibel inntekt skulle tilsi.

1.3 Befolkning - befolkningsutvikling

Per 1. januar 2016 hadde Jevnaker 6 629 innbyggere, mens det ved utgangen av juni var 6 666 innbyggere.

Tabellen under viser befolkningsutviklingen i kommunen per 1. januar fra 2009 til 2015 og endringen i %. (SSB) I snitt en økning på 0,8 %.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	per 30.06.16
Befolkning	6 251	6 359	6 483	6 444	6 516	6 599	6 629	6 666
Endring	-0,1	1,7	1,9	-0,6	1,1	1,3	0,5	0,6

Befolkningsframskriving for Jevnaker i henhold til SSB statistikk, middels vekst (MMMM) gir følgende tabell:

	2020	2025	2030	2035	2040
0-5 år	422	452	467	468	465
6-12 år	542	542	575	599	605
13-15 år	241	246	239	261	270
16-66 år	4 430	4 595	4 701	4 755	4 827
67-79 år	886	942	960	1 082	1 196
80-89 år	265	321	444	475	476
90 år eller	58	56	67	87	128
Sum	6 844	7 154	7 453	7 727	7 967

Framskrivingen viser at befolkningsveksten vil fortsette og i 2040 anslås inbyggertallet til nær 7 970. Prognosen viser en moderat økning i antall barn i barnehagealder fram til år 2020, deretter en kraftigere vekst de øvrige årene. For barn i skolepliktig alder er det en moderat økning til og med 2025 for deretter å øke noe kraftigere.

Blant de eldste er det aldersgruppen 67 – 79 og 80 – 89 år som vil øke mest i perioden sett under ett. En stor økning i denne aldersgruppen, gir helt nye utfordringer for kommunen og må medføre at det må tenkes nytt om hva som er kommunens rolle og hva som er pårørendes og andre aktørers rolle i framtida. Samtidig er det et sterkt behov for å innføre ny teknologi som kan avlaste det sterkt økende bemanningsbehovet.

1.4 Statsbudsjettet 2017

Forslag til statsbudsjett for 2017 ble lagt fram 6. oktober mens endelig vedtak skjer innen 15. desember. Regjeringen legger opp til en vekst i kommunesektorens frie inntekter på 4,075 milliarder kroner. Budsjettforslaget legger til rette for å forsterke helsetilbudet til barn og unge, tidlig innsats i skolen og et bedre tilbud til rusavhengige og brukere som trenger habilitering og rehabilitering.

Realveksten bygger på lønns- og prisvekst i kommunesektoren og er anslått til 2,5 prosent (deflator). For Jevnaker kommune er regjeringens anslag på de frie inntektene for 2017 på 343,9 mill. kr, dvs. en vekst på 3,8 prosent. Demografikostnader, økte lønns- og pensjonskostnader mm må dekkes av de frie midlene.

Nedenfor nevnes noen hovedpunkter fra regjeringens forslag:

- Tidlig innsats i skolen
- Helsestasjon og skolehelsetjeneste
- Bedre tilbud til rusavhengige.
- Habiliterings- og rehabiliteringstiltak

Økonomisk ståsted ved inngangen til planperioden

Jevnaker kommunes siste års avlagte regnskap (2015) viste ved avslutningen av driftsregnskapet et regnskapsmessig mindreforbruk på 13,4 mill. kr. Netto driftsresultat var på 17,2 mill. kr tilsvarende 5 prosent.

Etter tredje kvartal 2016 er det fortsatt usikkerhetsmomenter når det gjelder årsprognosen totalt sett, men skatteinngangen per september lå foran budsjett. Med generelt høy skatteinngang i landet for øvrig antas dette å gi en merinntekt. Etter inntektsutjevning lå Jevnaker kommune på 94,2 prosent av landsgjennomsnittet. Endelig avregning er ikke kjent før i januar 2017.

Kommunen har begrenset med egenkapital og må derfor låne penger til å bruke på investeringer. Kommunen har valgt å legge seg på en minsteavdragsprofil, noe som tilsvarer lang nedbetalingstid på samlet lånegjeld. Med en total gjeldsportefølje på i overkant av 390 mill. kr er kommunen sårbar i forhold til evt. renteoppgang. Dagens rentenivå er lavt og kommunens driftsregnskap nyter godt av dette. Selv om det per nå ikke er gitt signaler om renteoppgang, synes en renteøkning på 2 - 3 prosent i et langsiktig tidsperspektiv ikke usannsynlig. En økning på en prosent vil utgjøre ca. 3,9 mill. kr og det vil påvirke tjenesteproduksjonen tilsvarende. Signalene fra Norges Bank tilsier imidlertid at rentenivået vil holde seg uendret eller settes ytterligere ned i løpet av de neste par årene, men i lengden vil lånebelastningen ikke være økonomisk bærekraftig for kommunen.

I likhet med kommune-Norge for øvrig er også Jevnaker kommunes pensjonsutgifter en stadig økende belastning. Oppsamlet premieavvik i prosent av brutto driftsinntekter utgjorde ved inngangen av 2016 0,8 prosent. Dette er kostnader som belaster driften i årene framover.

Kommunens økonomiske handlingsrom er begrenset. Kommunen drives nøkternt og det er god styring av den daglige driften. Det knytter seg imidlertid alltid usikkerhet til de store størrelsene i budsjettet og det er ikke høyde for uforutsette hendelser.

Økonomiske målsettinger / Finansielle nøkkeltall

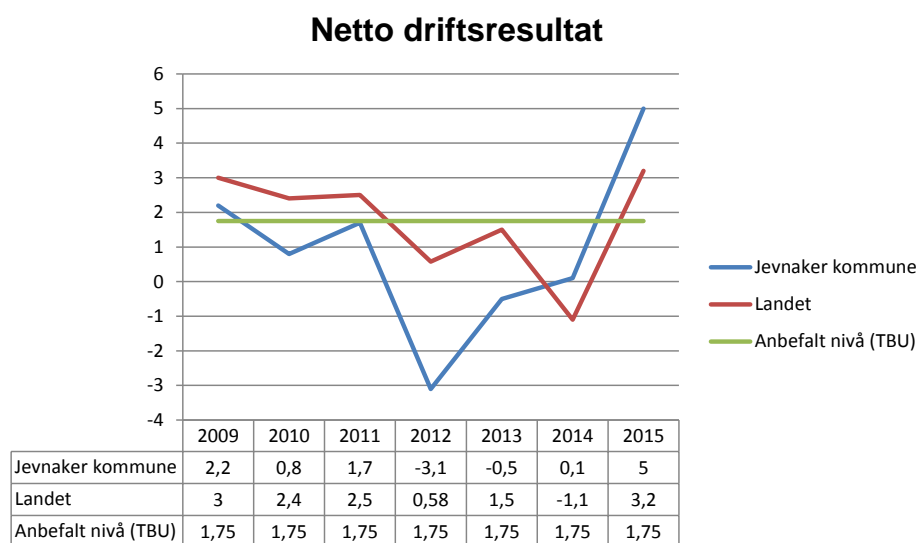
Netto driftsresultat

Netto driftsresultat er et av de viktigste nøkkeltallene i kommunesektoren og er en hovedindikator for målet på økonomisk balanse. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at driftsutgiftene er dekket, samt renter og avdrag er betalt. Netto driftsresultat gir et uttrykk for hva kommunen sitter igjen

med til eventuell egenkapitalfinansiering av investeringer og/eller avsetninger på fond til senere års drift. Netto driftsresultat er å anse som tilfredsstillende dersom det over tid utgjør minst 1,75 %,

Grafen under illustrerer korrigert netto driftsresultat i kommunen de siste sju årene målt mot landet for øvrig og mot det antatte sunne nivået (1,75 %).

Netto driftsresultat for økonomiplanperioden 2017– 2020 er budsjettert med 1 % i 2017 og henholdsvis 0,6 %, 0,3 % og 0,5 % i planperioden.



Disposisjonsfondet

Det er viktig for kommunen å ha en disponibel fri egenkapital for å unngå å justere tjenestenivået i år med svingninger i inntekts- og utgiftsnivået. Videre er det sunn økonomi å ha midler til egenfinansiering av investeringer.

Jevnaker kommune hadde ved utgangen av 2015 disposisjonsfond på totalt 27,1 mill. kr. I henhold til gjeldende budsjett 2016 vil disposisjonsfondet ved utgangen av året være på 35,1 mill. kr, noe som utgjør 7,8 % av sum driftsinntekter. Nivået anses som tilfredsstillende.

I budsjettet for 2017 forutsetter rådmannen videreføring av den «lokal handlingsregelen» for eiendomsskatt, hvor minimum 50 % avsettes på disposisjonsfond og resterende 50 % tilføres drift. Budsjettert avsetning er foreslått til 4,5 mill. kr og er i sin helhet relatert til eiendomsskatt. Det er også budsjettert med 4 mill. kr i bruk av disposisjonsfondet til finansiering av investeringer. Dette fører til at disposisjonsfondet i 2017 vil bli økt med 0,5 mill. kr. I rådmannens forslag er budsjettert avsetning til disposisjonsfondet forutsatt brukt til dekning av framtidig premieavvik på pensjon. Vedtak om disponering av årsresultatet skjer imidlertid først ved årsavslutning av regnskapet og disponering av midlene fastsettes i kommunestyrets endelige vedtak av årsregnskapet.

Kommunens lånegjeld

Total gjeldsportefølje vil ved inngangen av 2017 være på i overkant av 390 mill. kr. Med investeringsnivået som ligger inne i rådmannens budsjettforslag, vil lånegjelden i planperioden øke med ca. 120 mill. kr.

Den økende gjeldsbelastningen vil medføre enda tøffere prioriteringer når det gjelder driftsnivået framover. Særlig vil kommunen være utsatt ved en renteøkning. En del av lånegjelden kompenseres gjennom selvkostregnskapet for vann og avløp, og med kompensasjonstilskudd for renter og avdrag fra Husbanken.

Kommunen har per utgangen av 2015 en nettolånegjeld per innbygger som ligger under gjennomsnitt for Oppland og for kommunegruppe 7, men noe høyere enn landet. Sammenlignet med nabokommunene ligger Jevnaker høyere enn Ringerike og Gran, men lavere enn Lunner og Hole. Netto lånegjeld er definert som langsiktig gjeld (eksklusive pensjonsforpliktelser) fratrukket totale utlån og ubrukte lånemidler.

Kostra-tall 2015 viser følgende:

	Jevnaker	Lunner	Gran	Ringerike	Hole	Kostra-gruppe 7	Oppland	Landet
Netto lånegjeld i kroner per innbygger	45 700	49 811	43 997	33 059	52 010	48 778	51 358	44 817

I henhold til rådmannens forslag til budsjett vil utviklingen i netto lånegjeld per innbygger bli som følger forutsatt en befolkningsøkning på 1,5 %:

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto lånegjeld i kroner per innbygger	45 700	48 896	56 595	67 957	65 971	61 634	60 723	59 826

Likviditet/finansforvaltning

Jevnaker kommune har per i dag grei likviditet til å håndtere løpende betalingsforpliktelser, men har lite overskuddslikviditet til å plassere i alternative markeder. Likviditeten anses med dette budsjettet fortsatt å være tilfredsstillende.

1.5 Budsjettskjema 1A – Hovedoversikt driftsbudsjett

Budsjettskjema 1A	Regnskap 2015	Just. Budsj. 2016*	Budsjett 2017	ØP 2018	ØP 2019	ØP 2020
Skatt på inntekt og formue	133 871	142 505	147 904	149 383	150 877	152 386
Ordinært rammetilskudd	180 006	183 999	195 561	197 517	199 492	201 487
Skatt på eiendom	9 310	8 577	9 000	9 000	9 000	9 000
Andre direkte eller indirekte skatter	-	-	-	-	-	-
Andre generelle statstilskudd	3 223	2 928	2 862	2 818	2 773	2 728
Sum frie disponible inntekter	326 410	338 009	355 327	358 718	362 142	365 600
Renteinntekter og utbytte	2 368	1 585	1 675	1 893	1 861	1 825
Gevinst finansielle instrumenter	0	-	-	-	-	-
Renteutg., provisjoner o.a. fin.utg.	7 570	8 001	8 714	11 152	11 977	12 105
Tap finansielle instrumenter	-	-	-	-	-	-
Avdrag på lån	10 834	11 892	13 892	15 652	18 364	18 562
Netto finansinnt./utg.	-16 036	-18 308	-20 931	-24 911	-28 480	-28 842
Til dekn av tidl regnsk.m. merforbruk	-	-	-	-	-	-
Til ubundne avsetninger	8 040	20 837	4 625	2 649	1 012	2 220
Til bundne avsetninger	-	-	-	-	-	-
Bruk av tidl regnsk.m. mindreforbruk	0	13 422	-	-	-	-
Bruk av ubundne avsetninger	5 027	6 590	-	-	-	-
Bruk av bundne avsetninger	-	-	-	-	-	-
Netto avsetninger	-3 013	-825	-4 625	-2 649	-1 012	-2 220
Overført til investeringsregnskapet	10	-	-	-	-	-
Til fordeling drift	307 351	318 876	329 771	331 158	332 650	334 539
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	293 929	318 876	329 771	331 157	332 650	334 538
Regnskapsm mer/mindreforbruk	13 422	0	0	0	0	0

*Justert budsjett per 01.10.16

Anslag på frie inntekter (skatt og rammetilskudd) totalt for Jevnaker i 2017 er 343,5 mill. kr, dvs. en økning på 17 mill. kr fra 2016. Økningen skal dekke lønnsvekst, pensjon, demografikostnader, nye oppgaver m.m.

Skjønnsmidler på 0,4 mill. kr, en reduksjon fra 2016 på 0,4 mill. kr inngår i anslaget på frie inntekter.

Jevnaker kommune vil i 2017 motta distriktstilskudd Sør-Norge på 3,4 mill. kr. Dette beløpet inngår også i anslaget på frie inntekter.

Distriktstilskudd Sør-Norge skal ivareta kommuner i Sør-Norge med en svak samfunnsmessig utvikling. For å kvalifisere for tilskuddet må kommunen ha hatt en gjennomsnittlig skatteinntekt de siste tre år som er lavere enn 120 prosent av landsgjennomsnittet, og den samfunnsmessige utviklingen, som gir et uttrykk for utviklingen i tilgjengelighet, demografi, arbeidsmarked og inntekter, må ha en indeks mellom 0 og 46.

Rammetilskuddet fordeler seg som følger, jfr. statsbudsjettet og KS prognosemodell:		
Innbyggertilskudd	155 356	Per innbygger - kr 23.313
Inntektsutjevning	33 466	Per innbygger - kr 5.800
Utgiftsutjevning	2 294	Behovsindeks 1,0060 (landsgjennomsnitt = 1) Tillegg per innbygger - kr 296
Tilskudd med særskilt fordeling	1 353	Frivilligsentral, helsestasjon/skolehelsetjeneste og utdanning deltidsbrannpersonell.
Inntektsgarantiordningen	-672	
Distriktstilskudd Sør-Norge	3 364	Har under 3200 innbyggere eller en distriktsindeks på 46 (Jevnaker 44) eller lavere samt sjennomsnittlig skatteinntekt de siste tre åra som er lavere enn 120 % av landsgjennomsnittet
Ordinært skjønn	400	Fylkesmannens fordeling
Sum rammetilskudd	195 561	

Alle tall i 1.000 kr

Øvrige budsjettkommentarer og forutsetninger

Skatteanslaget for 2017 er budsjettert med 147,9 mill. kr. Dette i henhold til anslaget i prognosemodellen fra KS, ordinært alternativ, hvor vekst på landsbasis er benyttet.

Andre generelle statstilskudd:

Kompensasjonstilskudd fra Husbanken for renter og avdrag av investeringer i henhold til handlingsplan for eldreomsorg, reform-97 og rentekompensasjonsordningen for skoler og kirker er for 2017 beregnet til 2,9 mill. kr. Det er brukt en rentesats på 1,5 %.

Skatt på eiendom er budsjettert med 9 mill. kr.

Renteinntekt på innskudd er beregnet med 2,1 % årlig rente, mens rente på ansvarlig lån er for Hadeland Kraftproduksjon AS budsjettert med 2,5 % for 2017, mens øvrig ansvarlig lån er beregnet med 5,5 % rente. Det er ikke budsjettert med utbytte.

For 2017 er det forutsatt en renteutgift på 2 % på løpende portefølje, mens reell rente er beregnet på fastrentelån. I planperioden er rentesatsen satt til 2,25 %.

Avdrag: Minsteavdrag er lagt til grunn med en avdragstid på 29,4 år.

Netto driftsresultat utgjør 4,6 mill. kr – 1 % av sum driftsinntekter.

1.6 Andre hovedstørrelser i driftsbudsjettet

Spesifikasjon av ansvar 170 i budsjettskjema 1B	Just budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
Andre overordnede forhold	2016	2017	2018	2019	2020
Lønn og pensjon	6 980	4 315	4 315	4 315	4 315
Tap på krav	50	100	100	100	100
1/15 permieavvik	4 863	5 566	7 252	8 045	10 633
Avskrivninger	24 750	26 500	26 500	26 500	26 500
Sum utgift	36 643	36 481	38 167	38 960	41 548
Momskompensasjon drift,	-7 750	-7 750	-7 750	-7 750	-7 750
Motpost avskrivninger	-24 750	-26 500	-26 500	-26 500	-26 500
Sum inntekt	-32 500	-34 250	-34 250	-34 250	-34 250
Sum nettoutgift	4 143	2 231	3 917	4 710	7 298

Alle tall i 1.000 kr

Lønn og pensjon (sentralt avsatt lønnsnett)

I lønnsnetten ligger midler til å dekke konsekvensene av neste års lønnsoppgjør og pensjon samt konsekvensene av lokale forhandlinger fra 2016 med totalt 9,9 mill. kr. Helårsvirkning av det sentrale lønnsoppgjøret fra 2016 er fordelt ut i enhetenes rammer for 2017.

Prognose for pensjonskostnadene, som er beregnet av KLP og SPK, er lagt til grunn i budsjettforslaget.

Premieavvik, pensjon

Det er budsjettert med en økning i amortisert premieavvik på 0,7 mill. kr på bakgrunn av tidligere års premieavvik og inneværende års antatte premieavvik.

Amortisert premieavvik består av 1/15 av tidligere års bokførte premieavvik for premieavvik som har oppstått i 2010 og tidligere, for premieavvik oppstått i 2011 – 2013 er amortiseringstiden 10 år, mens det for premieavvik oppstått fra og med 2014 er endret til 7 år.

Momskompensasjon

For året 2017 er det budsjettert med 7,75 mill. kr i momskompensasjon fra drift.

Momskompensasjonen fra drift vil bli fordelt fra området 170 og ut i de enkelte områdenes rammer etter reelle tall for året 2017. Budsjetterte rammer vil bli justert med tilsvarende.

All merverdiavgiftskompensasjon knyttet til investeringsprosjekter direkteføres i investeringsregnskapet. Budsjettert beløp i 2017 er 10,7 mill. kr.

2. DRIFTSRAMMENE TIL TJENESTEOMRÅDENE

2.1 Hovedtrekk for 2017-budsjettet

Tall i 1 000 kr							
	Regnskap 2015	Justert budsjett pr 01.10.16	+ / - endr 2016 -> 2017	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Folkevalgte og revisjon	0	4 177	616	4 793	4 493	4 943	4 493
Sentral administrasjon	29 456	32 698	3 137	35 835	35 835	35 835	35 835
Overordnet økonomi	3 132	4 143	-1 913	2 231	3 917	4 710	7 298
Selvkost (vann, avløp, feier)	-6 438	-7 513	76	-7 437	-7 437	-7 437	-7 437
Oppvekst	123 438	129 486	3 148	132 634	132 634	132 634	132 634
Helse og omsorg	106 060	114 523	3 382	117 906	117 906	118 156	117 906
Plan og samfunn	35 548	41 360	2 450	43 811	43 811	43 811	43 811
SUM TOTALT TIL DRIFT	291 196	318 876	10 896	329 771	331 157	332 650	334 538

Alle tall i 1.000 kr

Øvrige budsjettkommentarer omtales nærmere under hvert enkelt område

2.2 Folkevalgt og revisjon

Generelt

Kommunens kostnader i forbindelse med politisk virksomhet er samlet i ansvarsområdet «Folkevalgt og revisjon.» Kostnadene her utgjør; godtgjørelser til folkevalgte, tilskudd til politiske partier, bevertning, forbruksmateriell, annonser/informasjonsarbeid, regionsamarbeid, opplæring, samt kostnader ifm. revisjon og kontrollutvalget.

Rammetabell 2017 - 2020

	2017	2018	2019	2020
Grunnlag for budsjett (gjeldende budsjett per 01.10.16)	4 177	4 793	4 493	4 943
Helårsvirkning av sentralt lønnsoppgjør	0			
Rammeendring	616	-300	450	-450
Netto driftsramme	4 793	4 493	4 943	4 493
Nye tiltak/ endrede behov				
Stortingsvalg	300	-300	450	-450
Kontrollutvalg og revisjon	136			
Godtgjøring folkevalgte/tapt arbeidsfortjeneste	180			
Sum rammeendring	616	-300	450	-450

Rammeendringer

I 2017 er det stortingsvalg og området får derfor tilført midler som skal dekke alle utgifter i forbindelse med gjennomføringen av valget.

Det er behov for å styrke rammen på utgifter til kontrollutvalg og revisjon. Det foreslås også å øke rammen til godtgjørelser til folkevalgte samt utgifter til dekning av tapt arbeidsfortjeneste. Dette inkluderer godtgjørelser til medlemmer av kommunestyret, formannskapet og andre utvalg som f.eks Eldreråd, Kommunalt Råd for Funksjonshemmede, Regionråd og Ungdomsrådet. Godtgjørelsene har økt de to siste årene, blant annet på grunn av to nyetablerte utvalg: sakkyndig takstnemnd og klagenemnda for eiendomsskatt.

2.3 Sentraladministrasjon

Generelt

Kommunens fellesfunksjoner som IKT, lønn og personal, økonomi, eiendomsskattekontor, servicetorg, post-arkiv, informasjon/web, politisk sekretariat, kvalitetsrådgiver og rådmann er samlet i dette ansvarsområdet. Budsjettrammen for 2017 er på 35,8 millioner kroner. Denne inneholder foruten lønn og sosiale utgifter bl.a. tilskudd til Jevnaker Menighet og trossamfunn, fellesutgifter for hele kommunen som IKT lisenser, forsikring, porto og annonsering, bedriftshelsetjeneste, interkommunalt innkjøpssamarbeid, samt kostnader til drift av eiendomsskattekontoret.

Rammetabell 2017 - 2020

	2017	2018	2019	2020
Grunnlag for budsjett (gjeldende budsjett per 01.10.16)	32 698	35 835	35 835	35 835
Helårsvirkning av sentralt lønnsoppgjør	83			
Rammeendring	3 054	0	0	0
Netto driftsramme	35 835	35 835	35 835	35 835

Nye tiltak/ endrede behov

Rammejustering (ikke resultat effekt)	260			
IKT lisensøkning	1 040			
IKT utstyr - felles pott	1 090			
Innkjøpssamarbeidet	220			
Tilskudd Jevnaker sokn og andre trossamfunn	194			
Lederutvikling	250			
Sum rammeendring	3 054	0	0	0

Utgangspunkt for året – utfordringer

Sentraladministrasjonen leverer mange tjenester av veldig forskjellig karakter. Det er mange fagfelt, og flere av våre funksjoner er bemannet av én eller to personer. Dette gjør oss sårbare, og denne utfordringen setter sitt preg på driften og hvordan vi organiserer vår hverdag og oppgaveløsning. Vi bruker en del ressurser på å dele kompetanse, og ser at dette er noe vi i økende grad må prioritere, nettopp for å begrense risikoen. Nedenfor er det videre kommentert noen av fagfeltenes satsingsområder for 2017, samt hvilke hovedutfordringer vi ser for oss fremover.

Sykefravær

Sykefraværet i Jevnaker kommune har over tid hatt en relativt god utvikling. Etter noe svakere resultater i 2014 og 2015 er vi igjen nede på de laveste fraværstallene som vi noen gang har registrert. Alle virksomheter har jobbet aktivt med forebyggende tiltak, samt tilrettelegging og tett oppfølging av den sykemeldte, og vi ser nå at dette har hatt effekt.

Målsetningen var i mange år på 8 %. Dette var en stund urealistisk frem til vi så en positiv utvikling i fraværarbeidet i 2013. Målsetningen for 2017 er på 7 %.

Sykefravær 2013 - 2016

Årstall	2013	2014	2015	Per 30.09.16
Legemeldt	6,3 %	6,7 %	7,2 %	4,6 %
Egenmeldt	1,3 %	1,3 %	1,4 %	1,2 %
Totalt sykefravær	7,6 %	8,0 %	8,6 %	5,8 %

Antall ansatte/årsverk

	2013	2014	2015	2016 (01.01)
Årsverk	406,95	401,95	399,42	391,15
Antall	550	542	555	545

IKT

I påvente av siste års avklaringer i forhold til kommunereformen ble noe strategisk arbeid for IKT satt på vent. Mye er allikevel gjennomført og nye fagsystemer kommer stadig til. Digitaliseringen av ulike tjenester og effektivisering av arbeidsoppgaver og rutiner fortsetter og nye muligheter åpner seg. Den sterke tilstedeværelsen av IKT i driften på mange av kommunens tjenesteområder setter større krav til kompetanse og samarbeide med områdene. I tillegg setter det større krav til en robust infrastruktur, både med hensyn til funksjonalitet for brukerne, men også i forhold til ivaretagelse av personvern og stabilitet. Dette arbeidet øker kompleksiteten i infrastrukturen, og dermed også behovet for en sterkere styring og bedre kontroll. Inneværende år er det med bakgrunn i dette ferdigstilt styrende dokumenter for informasjonssikkerhet for å sikre en bedre internkontroll.

I påvente av utarbeidelse av ny digitaliseringsstrategi og et eventuelt IKT- samarbeid med andre kommuner, må vi sørge for framdrift av allerede startede digitaliserings-prosesser, igangsette nye prosjekter, samt implementere nødvendige endringer. Prioriteringer for 2017 er:

- Videre implementering av KS Svar Ut (digital kommunikasjon med innbyggerne). Det er behov for å utvide funksjonaliteten til å gjelde flere fagsystemer.
- Anskaffelse og implementering av nytt skoleadministrativt system
- Utskifting av IKT utstyr i henhold til utskiftingsplan
- Oppgradering av sentral infrastruktur
- Implementering av WEB-TV (streaming)

Det foreslås en betydelig økning av rammen til lisenser og vedlikeholds- og supportavtaler. Dette skyldes hovedsakelig:

- Oppgradering av sak-arkiv systemet ESA
- Nye fagsystemer
- Behov for vedlikeholdsavtaler på sentrale servere og komponenter i datarommet
- Vedlikeholdsavtaler på AV- utstyr, streaming og på sykesignalanlegg JORS

Større innkjøp av IKT utstyr har hittil blitt belastet investeringsbudsjettet, men fra 2017 foreslås det å øke rammen til stabens driftsbudsjettet slik at alle IKT- innkjøp sentraliseres og utføres av IKT i sentral

stab. Midlene skal dekke alle kostnader til kjøp av blant annet pc'er, telefoner, nettbrett med tilhørende utstyr for alle ansatte i kommunen og for elever. Kjøpene prioriteres i henhold til utskiftingsplaner og etter innmeldt behov. Med dette vil man oppnå ett mer riktig bilde av driftssituasjonen for IKT i kommunen samlet, i tillegg til at vi får effektivisert våre innkjøp.

Internkontroll

Arbeidet med å implementere kommunens internkontroll- og kvalitetssystem Compilo vil fortsette i 2017. Det kommer en ny versjon av systemet i 2017, og dette medfører et økt behov for opplæring.

På bakgrunn av helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for samfunnssikkerhet og beredskap samt rådmannens ROS analyse for internkontroll utarbeides det en plan for hvilke ROS analyser som skal prioriteres i det enkelte kommunalsjefområdet i 2017. Noen er tidligere gjennomført og krever kun en revisjon, mens andre analyser må utarbeides fra start av. Dette krever tett oppfølging av hver virksomhet, og det vil være behov for opplæring og kompetanseheving; spesielt i ROS modulen av Compilo, siden den ikke er fullt ut implementert.

Økt ressurs innkjøpssamarbeidet

Innkjøpssamarbeidet for Hadeland er et interkommunalt samarbeid mellom kommunene Gran, Lunner og Jevnaker. Samarbeidet har en felles innkjøpsfaglig ressurs på ett årsverk. Utviklingen fram til i dag viser at omfanget og behovet for innkjøpsfaglige tjenester har økt i relativt stor grad. Særlig gjelder dette innenfor inngåelse og oppfølging av felles rammeavtaler, samt innen rådgivning og veiledning i enkeltanskaffelser for de respektive kommunene. Samtidig har det vært en utvikling innen offentlige anskaffelser hvor det stilles stadig større krav til kompetanse og profesjonalitet hos offentlige oppdragsgivere. Antall rammeavtaler er nå oppe i et så stort omfang at med dagens ressursnivå er det ikke rom for å inngå flere rammeavtaler, og det er få muligheter til rådgivning og støtte til enkeltanskaffelser. Hadelandskommunene har generelt beskjedne administrative ressurser, som gjør at kommunene i liten grad har egen kapasitet å avsette til innkjøpsområdet per i dag. På bakgrunn av dette er de tre kommunene enige om å øke bemanningen i innkjøpssamarbeidet med ett årsverk.

Lederutvikling

Jevnaker kommune har drevet kontinuerlig lederutvikling de siste fire-fem årene for virksomhetslederne og kommunalsjefene. Utviklingen må være kontinuerlig av hensyn til naturlig avgang blant lederne og at alle har den samme lederplattformen. Felles lederutvikling bidrar også godt til å knytte enhetene i kommunen bedre sammen og skape en «vi-følelse» fordi vi blir godt kjent med hverandre.

Det finns også mange med personalansvar under virksomhetsledernivået, spesielt innen Helse og omsorg med svært store virksomheter. Disse har det også vært kjørt lederutvikling for tidligere, men det gjennomføres nå et nytt program for denne målgruppen i 2017, for å sørge for at vi fanger opp mange nyansatte også på dette nivået.

2.4 Oppvekst

Generelt

Oppvekst består av tjenestene grunnskole, barnehage, barnevern, pedagogisk-psykologisk tjeneste og logoped. De åtte virksomhetene er; Bergerbakken skole, Toso skole, Jevnaker skole, Nesbakken

barnehage, Hovsenga barnehage, Samsmoen barnehage, Bergerbakken barnehage og barneverntjenesten. Alle disse ledes av virksomhetsledere (rektorer/styrere/barnevernleder). Oppvekst og læring ledes av kommunalsjef som innehar rollen som administrativ skoleeier og barnehagemyndighet. Administrasjonen består også av barnehagefaglig- og skolefaglig rådgiver. Disse bistår og følger opp arbeidet med å styrke og samordne barnehagene og skolene, i tillegg til koordinering og oppfølging av lokale, regionale og nasjonale utviklingsprosjekter.

Rammetabell 2017 - 2020

	2017	2018	2019	2020
Grunnlag for budsjett (gjeldende budsjett per 01.10.16)	129 486	132 634	132 634	132 634
Helårsvirkning av sentralt lønnsoppgjør	1 057			
Rammeendring	2 091	0	0	0
Netto driftsramme	132 634	132 634	132 634	132 634
Nye tiltak/ endrede behov				
Rammejustering (ikke resultat effekt)	-501			
Interkommunalt samarbeid barnevernsvakt - helårsvirkning	200			
Grunnskoleopplæring voksne	200			
Økt lærlingetilskudd	500			
Tilskudd ikke kommunale barnehager	500			
Videreutdanning for lærere (Kompetanse for kvalitet)	400			
Styrking digital kompetanse	292			
Samsmoen barnehage nye plasser	500			
Sum rammeendring	2 091	0	0	0

Utgangspunkt for året - utfordringer

I tråd med utfordringer og satsingsområder er det foreslått noen endringer i virksomhetens driftsramme i 2017. Det er mange elementer som skal koordineres og på plass for at vi skal nå målene våre.

I 2016 økte vi satsingen på kompetanseheving, tiltak- og systemutvikling, og samarbeidet i og mellom alle virksomhetene i oppvekst og tjenestene for øvrig i kommunene. Dette må og vil vi jobbe videre med i 2017. Et av hovedmålene for 2017 er derfor å utarbeide en felles strategisk plan for alle områder innenfor oppvekst, slik at det blir god helhet og samhandling om kvalitetsutvikling i og mellom virksomhetene. Vi viderefører og øker derfor også satsingene beskrevet i blant annet dokumentene *Kvalitet i Jevnakerskolen 2015-2019* og *Tilstandsrapport for Jevnakerskolen 2016*.

Jevnakerskolen satte i august i gang med ressursteam ved skolene og deretter ved barnehagene, og er nå i implementeringsfasen. Et ressurs-team er en måte å samle skolens spesial- og sosialpedagogiske kompetanse på for å organisere og koordinere skolens ressurser hensiktsmessig og til det beste for elever, foresatte og lærere. En slik organisering vil kunne føre til at skolene blir mindre avhengig av eksternt hjelp og heller bygge kompetanse bredt innad i skolene. Tidligere barnehageteam skal jobbe etter samme type prinsipper og mandat som beskrevet for ressursteam skole og har bl.a. av den grunn skiftet navn til ressursteam barnehage. Dette er altså en helhetlig satsing innenfor oppvekst. Det handler om en omdisponering av de ressurspersonene skole og oppvekst allerede har. Dette skal ikke gi økte utgifter, og på sikt vil vi levere et mer helhetlig og kvalitetsmessig bedre tilbud til brukerne og en mer tid – og kostnadseffektiv drift.

Ressursteamene i barnehage og skole skal ha et særlig fokus på forebygging og tidlig innsats rettet mot barn og unge i alle virksomheter og tjenester. Vi ser at barnehager og skoler i 2016 ikke har redusert det totale omfanget av spesialpedagogiske tiltak/undervisning i tråd med målsettingene ennå, men vi er godt i gang med å analysere og gjennomføre tiltak for å sørge for at det enkelte barns behov for tilpasset opplæring blir ivaretatt innenfor det ordinære tilbudet samtidig som de samlede ressurser utnyttes på best mulig måte. Dette dreier seg i stor grad om å heve den generelle kompetansen ute i skoler, barnehager og PPT, bl.a. gjennom veiledning, kurs og videreutdanning som fører til økte driftsutgifter.

Vi skal ha lærlingeplasser i Jevnaker kommune, og har i 2016 fire barne- og ungdomsarbeiderlærlinger i oppvekst, og vil i 2017 ha fem lærlinger. Kostnadene til lønn for lærlinger er større enn hva budsjettet med, og driftsrammen må derfor økes om vi skal kunne opprettholde dette tilbudet.

Skole

Skolene har ansvaret for opplæringstilbudet til ca. 790 barn og unge, og driftes og utvikles etter nasjonale føringer, lover og forskrifter og kommunalt vedtatte planer.

Nye utdanningskrav i grunnskolen har ført til statens satsing på *Kompetanse for kvalitet*. Dette fordrer at lærere også i Jevnaker kommune videreutdannes i fagene norsk, matematikk og engelsk med 30 studiepoeng på barneskolen og 60 studiepoeng på ungdomsskolen. Kommunen har ni år på seg for å få denne kompetansen på plass. Dette innebærer 10 personer per år, og driftsrammen må derfor økes.

Grunnleggende ferdigheter er forutsetninger for læring og utvikling i skole, arbeid og samfunnsliv. De grunnleggende ferdighetene for *Kunnskapsløftet* er: lesing, regning, skriving, digitale ferdigheter og muntlige ferdigheter. Fokusområder i Jevnakerskolen i 2017 er elevenes ferdigheter i lesing, regning og engelsk, godt psykososialt læringsmiljø, gode rutiner og opplæringstilbud i spesialundervisningen, gode overganger mellom skoleløpene, fysisk aktivitet og sosial kompetanse i SFO.

Vi har i løpet av 2016 sett at vi også må styrke den digitale ferdigheten på skolene. IKT – området i samfunnet generelt har vært og er i rask utvikling, og vi må henge med slik at våre barn ikke risikerer å havne utenfor jobbmarkedet som voksne. Den enkelte lærer må i langt større grad enn tidligere legge til rette for fagdidaktisk bruk av digitale verktøy for at elevene skal nå læringsmålene i digitale ferdigheter. Dette innebærer blant annet at den tradisjonelle lærerrollen utfordres ved at det stilles helt nye krav i form av digital kompetanse, til undervisning og arbeidsmåter, - som igjen krever stadig og økende opplæring/kompetanseheving av alle ansatte i skolen. Det er derfor viktig at driftsrammen til styrking av digital kompetanse økes.

Jevnaker skole har et godt samarbeid med andre Hadelandsskoler, bl.a. gjennom nettverksmøter, hva gjelder den nasjonale ungdomstrinnsatsningen «Ungdomstrinn i utvikling». Motivasjon og mestring for bedre læring gjennom mer praktisk og variert undervisning, er hovedstrategien. I 2017 ønsker vi å delta på nettverkssamlinger i matematikk. Det er også i gang nettverksbygging mellom ungdomsskoler og videregående skoler på Hadeland innrettet mot fag elevene typisk sliter med, og Hadeland

videregående ønsker ungdomsskolen med i et prosjekt i 2017 som går ut på å følge opp bedre elever som står i fare for å droppe ut av skolen.

I forbindelse med at vi tar imot flere flyktninger enn tidligere, må vi regne med at behovet for *grunnskoleopplæring for voksne*, en rett alle flyktninger og innvandrere har, øker. Derfor bør driftsrammen økes.

Barnehage

Barnehagene har ansvaret for tilbudet til ca. 315 barn, og driftes og utvikles etter nasjonale føringer, hjemler i lover og forskrifter, og kommunalt vedtatte planer.

Utvidelse av Samsmoen barnehage fra to til fire avdelinger fra august 2017, medfører en utvidelse av driften med netto 12 nye plasser etter at Huskestua og Mikkelslytta er nedlagt. Driftsrammen må derfor økes.

Tilskuddssatsen for de ikke kommunale barnehagene i 2017 er basert på regnskapet til de kommunale barnehagene i 2015 (jf forskrift om tilskudd til ikke kommunale barnehager). I 2015 økte driftsutgiftene til de kommunale barnehagene med drøye 1 million kroner samlet, og dette fører til en høyere tilskuddssats for de private barnehagene i 2017. Finansieringen av de private barnehagene er 100%. Tilskuddssatsene i Jevnaker for 2017 er beregnet til:

Ordinære barnehager – småbarn (1-2 år) kr. 195 600,-, store barn (3-5 år) kr. 95 300,-

Jevnaker kommune skal sammen med Lunner og Gran kommune heve kompetansen til de ansatte gjennom bl.a. studier for assistenter, fagarbeidere, pedagoger og styrere i 2016/2017, noe som setter press på eksisterende driftsrammer.

Barnevern

Tjenesten skal fortsatt ha fokus på gode forebyggende tiltak og tidlig innsats. For å kunne yte gode tjenester og et faglig kompetent barnevern anno 2017, må blant annet kompetansen opprettholdes og utvikles.

Deler av barnevernets aktivitet er av natur uforutsigbart og det er derfor vanskelig å budsjettere virksomhetens behov. Per. 01.10.16 er det en økning på 10% hva gjelder bekymringsmeldinger sammenliknet med fjoråret, og en økning i antall barn og familier som mottar hjelp. Det vil dernest alltid være en usikkerhet knyttet til tiltak. Det gjelder eksempelvis akutt plasseringer, hvor egenandel til kjøp av plasser på institusjoner er kr 66 900 mnd/828 000 året. Et barn i fosterhjem/akutt plassering beløper seg på kr 37 550 mnd/450 000 året. Tallene og økningen av fosterhjemsplasserte barn de siste årene sier blant annet noe om økningen av utgifter for kommunen, og de ser dessverre ikke ut til å bli færre. Prognosen sier at vi innen utgangen av 2016 har 13 barn under omsorg.

Det interkommunale samarbeidet om barnevernsvakt, bl.a. med Ringerike kommune, starter opp et drøyt halvår senere enn planlagt – i januar 2017. I forbindelse med dette økes barnevernets driftsrammer.

2.5 Helse og omsorg

Generelt

Helse og omsorg består av 4 virksomheter: institusjon, hjemmebaserte tjenester, helse og NAV. Området skal sikre at innbyggerne i Jevnaker kommune tilbys et likeverdig tjenestetilbud: Tjenester gis etter BEON-prinsippet (Beste Effektive Omsorgs Nivå) for å sikre gode og riktige tjenester til rett bruker og for å gi brukerne muligheter til å bo lengst mulig i eget hjem. Tjenestene omfatter alt fra trygghetsalarm, matombringning og hverdagsrehabilitering, veiledning og samtaler på laveste nivå til bolig med heldøgns omsorg og tradisjonell institusjonsplass øverst i tjenestetrappa. Tjenestene blir tildelt gjennom rådets Tildelingsenhet eller av tjenesten selv når det er mulig. NAV har egen forvaltning. I tillegg har vi krisesenter- og legevaktsamarbeid med Ringerike kommune samt at vi kjøper tjenester fra Læringscenteret deres. Vi har også interkommunalt samarbeid rundt mottak av flyktninger med Ringerike som vertskommune.

For å sikre en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste i fremtiden er det behov for faglig omstilling med endret og høyere kompetanse, nye arbeidsmetoder og nye faglige tilnærminger. Faglig omstilling i tjenestene er blant annet knyttet til sterkere vektlegging av mestring, rehabilitering, forebygging, tidlig innsats, aktivisering, nettverksarbeid, miljøarbeid, veiledning av pårørende og frivillige, og til innføring av velferdsteknologi. Helse og omsorg i Jevnaker kommune jobber strategisk og målrettet for å møte disse utfordringene. For å lykkes i arbeidet satser vi på forebygging og tidlig innsats på alle områder:

- Forebyggende arbeid for å hjelpe den enkelte å sikre ivaretagelse av egen helse/hverdagsmestring (forebyggende hjemmebesøk til 80+, hverdagsrehabilitering/hverdagsmestring, frisklivskonseptet med aktivitet, ernæring og hjelp til selvhjelp)
- Dagaktiviteter for alle grupper som står utenfor arbeidslivet (knyttet opp mot aktivitetsplikten for sosialhjelpsmottagere hos NAV, innbygger med rus- og psykiske problemer, osv)
- Tidlig innsats overfor barn og familier (sikre tidlig intervensjon gjennom tverrfaglig kompetanseheving og samarbeid, økt satsing på skolehelsetjeneste, mer kompetanse og ressurser knyttet til oppfølging av flyktninger)

Det er utarbeidet Folkehelseoversikt for Jevnaker kommune som gir en oversikt over hvilke utfordringer og hvilke ressurser kommunen har i arbeidet for å bedre folkehelsen og utjevne sosiale forskjeller. Tre viktige innsatsområder peker seg ut: voksne for barn og foreldrerollen, betydningen av en aktiv og meningsfylt hverdag for alle og «gode levevaner - god helse». Dette følges opp på ulike områder.

Strategisk plan for Helse og omsorg skal revideres og temaer som belyses spesielt er demens, arbeid og aktivitet og rus/psykisk helse.

Kompetanse

Medarbeiderne er profesjonelle i sin tjenesteutøvelse, og de arbeider tverrfaglig for å sikre tjenester med avtalt kvalitet. I arbeidet med å dreie tjenestetilbudet fra en hjelpekultur til en mestringskultur, bidrar medarbeiderne aktivt i utviklingen av tjenestetilbudet som er tilpasset den enkeltes behov. Vi

skal legge til rette for kompetanseheving for å møte de økte utfordringene vi står overfor. Flere og flere tjenester forventes levert ute i kommunene. Det er derfor i økende grad behov for spesialisert arbeidskraft, da kompleksiteten i tjenestene øker. Få liggedøgn på sykehus, raskere utskrivinger og mer komplekse/flere diagnoser, gjør at det er behov for flere sykepleiere, men også andre yrkesgrupper med høgskoleutdanning. Dette vil gi økte kostnader knyttet til lønn.

Økt fokus på ledelse og lederteam vil fortsette i 2017. Herunder arbeid med resultater fra kommunens medarbeiderundersøkelse (10-faktor) og hvordan bruke disse i utviklingen av arbeidsmiljøet på området.

Brukermedvirkning

Framtidens helse- og omsorgstjenester skal utvikles sammen med pasienter, brukere og deres pårørende, både på individnivå og tjenestenivå. Helse og omsorg har eget policydokument på området. Brukermøtet gjennomføres to ganger pr år, men det er svært begrenset oppmøte. Fokus er innmeldte saker samt budsjett, planer for året og oppfølging av dette. I tillegg er det orientering om hva som skjer i tjenestene. I 2017 vil møtet annonseres utad som åpent for alle pårørende/brukere, ikke bare for råd/lag/foreninger.

Framtidens eldreomsorg er også ett av hovedtemaene i arbeidet med kommuneplanen i denne kommunestyreperioden. Det legges opp til åpne prosesser i utviklingen av ny politikk på området, som inkluderer innbyggere, brukere og politikere.

Tjenesteutvikling og innovasjon

For å bidra til gode og bærekraftige helse- og omsorgstjenester i fremtiden er det avgjørende at kommunen er aktiv i utviklingen av nye løsninger ved å ta i bruk ny teknologi og nye faglige metoder, samt jobbe innovativt (metodisk). Helse og omsorg har utviklet kompetanse på området og dette vil være et viktig innsatsområde i 2017.

Rammetabell 2017 - 2020

	2017	2018	2019	2020
Grunnlag for budsjett (gjeldende budsjett per 01.10.16)	114 523	117 906	117 906	118 156
Helårsvirkning av sentralt lønnsoppgjør	1 017			
Rammeendring	2 365	0	250	-250
Netto driftsramme	117 906	117 906	118 156	117 906
Nye tiltak/ endrede behov				
Rammejustering (ikke resultateffekt)	501			
Utgåtte tiltak - ikke videreføring fra 2016	-891		250	-250
Økning legevakt, crisesenter, mm	424			
Økte stillingsressurser	3 200			
Ressurskrevende brukere	-1 069			
NAV - sosialhjelp	200			
Sum rammeendring	2 365	0	250	-250

Budsjettet for 2017 tar utgangspunkt i faktisk driftsnivå for 2016. Det har vært nødvendig å justere driften i 2016 i tråd med endring i oppgaver, økning i tildelte vedtak, en vedvarende økning i belegg på alle avdelinger og justerte priser knyttet til eksterne kjøp. Videre er det en gledelig økt tilstedeværelse, men dette gir derimot redusert sykefraværerefusjon, samt at vi opplever svikt i brukerbetaling. Særlig viktig er det å nevne dreining i tjenesteyting overfor de som bor i omsorgsbolig. Her har behovet for

bistand økt betydelig. I tillegg har saksbehandlermengden økt i Tildelingsenheten, men vi ser også behovet for økt kompetanse for å håndtere mer komplisert saksbehandling. NAV har fått økt påtrykk for å gjøre mer innen arbeid og aktivitet, og rustet kontoret for å jobbe med dette både overfor ungdom, men også flyktninger. Det er lagt inn økte personalressurser for å håndtere økt behov.

Vi øker kapasiteten til cancerkontakten med en dag pr uke og vi øker bemanningen noe på dagsenteret (for eldre) grunnet økende behov for hjelp og tilrettelegging hos brukere. Ressursene fra Pyramiden (butikk på Nesbakken) flyttes over i drift andre steder i tjenesten.

Interkommunale samarbeid som interkommunal legevakt og krisesenter har økte lønns- og driftsutgifter. Dette kompenseres i rammen for 2017. Jevnaker kommune har etablert kommunale øyeblikkelig-hjelp-plasser i tråd med intensjonen i Samhandlingsreformen, og vil håndtere ø-hjelpstilbud innen rus/psykisk helse på samme måte.

Mer om tjenesteområdene

Institusjon

Institusjon består av to langtidsavdelinger med til sammen 36 plasser, og en mer skjermet demensavdeling med 8 plasser. Dagsenter for demente tilhører også dette området. Virksomheten har et svært høyt belegg, som også blir stadig et mer krevende belegg. Dette gjelder både demens/psykiatri og somatiske lidelser. Pasienter som legges inn på langtidsplass er sykere, de har mer sammensatte behov og har kortere liggetid i avdeling. Det avvikles også mange korttidsopphold på langtidsavdelingene. Dette er ressurskrevende og medfører et stadig økende behov for kompetanse. Erfaring viser at god/tilstrekkelig kompetanse reduserer behovet for økt bemanning. Alle avdelinger har et faglig fokus og det gis gode tjenester til våre pasienter. Det legges spesielt vekt på områdene målrettet miljøarbeid, hverdagsmestring og ernæring. Målrettet miljøarbeid krever at det er tid til kartlegging, utarbeidelse av planer, dokumentasjon samt at det til enhver tid er ansatte i miljøet.

Hjemmebaserte tjenester

Tjenesteområdet består av korttidsavdeling (inkl. kommunale ø-hjelpsplasser), hjemmesykepleie og hjemmehjelp, tjenester for barn og voksne med nedsatt funksjonsevne, dagaktivitetstilbud på Ljungberggården og ambulant team og veiledere for hjemmeboende med problemer innenfor rus og psykisk helse. Kommunelegen og oppfølging av fastlegene ligger også her.

Det har vært en økning i antall korttidsopphold det siste året og belegget er høyt. Det betyr et økende press på hjemmesykepleie og hjemmehjelp. For å imøtekomme dette vil det være viktig å ha et mer tverrfaglig og forebyggende fokus; som en del av kommunes hverdagsrehabiliteringsfokus.

Demens hos hjemmeboende brukere er utfordrende, og for å klare å ivareta både brukere og pårørende ønsker tjenesten å jobbe for at det er færre hjelpere hjemme hos disse. Dette for å sikre at også demente kan bo i eget hjem lenger enn de gjør i dag. Det samme gjelder innenfor rus/psykiatri.

Aktivitetssenteret (Ljungberggården) har differensiert sine tilbud etter planen og har flere gruppeaktiviteter for ulike brukere med ulike behov.

Jevnaker kommune har valgt å ansette en egen jobbspesialist og denne skal særlig jobbe overfor mennesker med psykiske helseplager. Jobbspesialisten gir individuell jobbstøtte til den enkelte, og

deltakere gis mulighet for å være ordinær jobb parallelt med behandling. Metodikken er også aktuell for andre brukergrupper; særlig viktig er samarbeidet mot NAV Jevnaker og i forhold til flyktninger.

ROP prosjektet (rus og psykiatri) fungerer godt og samarbeider tverrfaglig med mange tjenester. Særlig kan Korttidsavdelingen nevnes. De tar i mot brukere med behov for et trygt sted å være et par dager av gangen, eller kun dagopphold hvis det kan dekke behovet. BrukerPlan er innført og bidratt til å skaffe et klart bilde av brukergruppens utfordringer og behov for tjenester. Det er etablert lavterskel oppfølging og prosjektet har endret seg fra å være bo-oppfølging til å legge til rette for nødvendig helsehjelp og aktivitetstilbud.

Vi drifter avlastningsbolig for barn tilnærmet 24/7 (stadig økning i vedtak) samt at vi følger barn inn i skolen (assistentfunksjon) etter vedtak i samarbeid med skole.

Helse

Helse består av avdeling for forebyggende tjenester barn og familier (jordmor, helsestasjon, skolehelsetjeneste, helsestasjon for ungdom, migrasjonshelse, familieteam, kommunepsykolog) og avdeling for fysioterapi og ergoterapi (herunder oppfølging av private fysioterapeuter).

Det er vedtatt ny strategisk plan for forebyggende arbeid barn, unge og familier. Denne planen vil være førende for arbeidet i årene framover med tverrfaglig samhandling, tidlig innsats og foreldreveiledning som hovedstrategier. Det er opprettet ressursteam Helse, samt at helse bidrar inn i ressursteamene som er etablert i skolene og for barnehagene. Disse skal sikre riktig og koordinert innsats på lavest mulig nivå internt på områdene, men også bidra til at saker blir løftet inn til Tverrfaglig team når behovet er komplekst og sammensatt. Handlingsplan Vold i nære relasjoner følges opp videre i 2017.

Fysio- og ergoterapitjenesten gir tjenester til brukere i alle aldre. Viktige målsettinger i 2017 er å se flere barn på helsestasjonen og å jobbe forebyggende med barn 0-6 år. Frisklivsatsingen integreres inn i hverdagsmestring/hverdagsrehabilitering for å sikre at metodikken og tilbudet ligger som et fundament for arbeidet på flere områder. Kommunen samarbeider med Ringerike og Hole om blant annet tilbud til grupper, og aktiviteten er stadig økende. For øvrig følger tjenesten opp pasienter innlagt på korttidsavdelingen, på institusjon osv. i forhold til rehabilitering, tekniske hjelpemidler, hørsel og syn.

NAV

Arbeid og aktivitet er hovedsatsingsområdet i NAV. Det å gi mennesker muligheter til å være i inntektsgivende arbeid og kunne forsørge seg selv og sin familie, er med på å bekjempe sosiale forskjeller og er helsefremmende. Fokuset på å ha noe meningsfullt å gå til og forhindre at brukere blir gående passive er av betydning, både for ordinære brukere og de som står langt i fra arbeidslivet. Et spesielt fokus må være på ungdom. Vi ser at for mange ungdommer går over på AAP (arbeidsavklaringspenger) og blir tidlig definert med store helseutfordringer, framfor å ha fokus på behovet den enkelte ungdom har. Oppfølging av aktivitetsplikten er et satsingsområde for 2017. Den andre gruppen som får spesielt fokus i året som kommer, er flyktningene. Flyktningene har ofte behov for en annen og tettere oppfølging for å øke deltakelse mot arbeid. Rask kartlegging og avklaring av kompetanse og ressurser er avgjørende, og tett samarbeid med Læringssenteret og introduksjonsordningen gjennom Ringerike kommune er av stor betydning.

NAV Jevnaker har et mål i 2017 om å øke antall deltakere i Kvalifiseringsprogrammet. Dette er et program som skal tilpasses den enkelte og krever tett oppfølging. NAV Jevnaker ønsker å se muligheter for bruk av programmet opp mot kommunens øvrige mål og tilby programmet for utvalgte brukergrupper, spesielt ungdom og familier. NAV Jevnaker samarbeider tett med kommunens jobbspesialist, se under Hjemmebaserte tjenester.

Fokus på barna i familier med bistandsbehov fra NAV står sentralt og vil også gjelde for 2017. Det er et krav at barns behov skal være med i vurderingen i vedtak om økonomisk sosialhjelp. Disse barna skal gis samme muligheter for deltakelse i aktiviteter tilsvarende det andre barn har. Ikke minst gjelder dette barn med innvandrerbakgrunn og barn av andre som er sårbare for fattigdom. Vi har mottatt prosjektmidler til en stilling i arbeidet med bekjempelse av barnefattigdom.

Flyktninger

Kommunens arbeid knyttet til mottak, bosetting og oppfølging av flyktninger ledes av rådgiver i stab til kommunalsjef. Rådgiver følger opp avtalen med Ringerike kommune om kjøp av tjenester samt samhandler tett med andre avdelinger i kommunen. Avdelingen har også et tett samarbeid med NAV Jevnaker. NAV har ansvaret for alle økonomiske forhold iht. sosialtjenesteloven, samt oppfølgingsansvar. De fatter enkeltvedtak ut fra den enkeltes behov. Dette innbefatter også etableringsstønning i mottaksfasen, samt at de gir generell råd og veiledning ved behov.

I 2017 er det planlagt å ta i mot 20 flyktninger etter anmodning fra IMDi. Det er behov for en helhetlig plan på området og det skal utarbeides Strategisk plan for inkludering våren 2017.

2.6 Plan og samfunn

Generelt

Plan og samfunn har ansvar for å tilrettelegge for en ønsket utvikling og sikre tilstrekkelig kapasitet på infrastrukturen med utgangspunkt i forventede endringer og vekst. Området har ansvar for mesteparten av kommunens planer og planprosesser, byggesaker, kart og oppmåling, eiendomsinformasjon, vei, eiendom, oppfølging av investeringer, kultur, vann og avløp, brann og redning m.m.

Siden det forventes stor vekst i regionen, er det en utfordring å inneha tilstrekkelig kompetanse og ressurser til å styre Jevnaker i ønsket retning.

Kommunen har stort etterslep på vedlikehold av kommunale veier. Det er derfor ønskelig å øke handlingsrommet på dette feltet for å bedre vedlikeholdet og derigjennom standarden på de kommunale veiene.

Rammetabell 2017 - 2020

	2017	2018	2019	2020
Grunnlag for budsjett (gjeldende budsjett per 01.10.16)	41 360	43 811	43 811	43 811
Helårsvirkning av sentralt lønnsoppgjør	230			
Rammeendring	2 220	0	0	0
Netto driftsramme	43 811	43 811	43 811	43 811

Nye tiltak/ endrede behov

Rammejustering (ikke resultat effekt)	-260			
Frivilligsentralen - kommunalt ansvar	365			
Økt tilskudd Ringerike utvikling k-sak 31/16	300			
Plansamarbeid Ringeriksregionen k-sak 64/16	335			
Planarbeid	700			
Økt tilskudd kulturaktiviteter	100			
Brann og redning	300			
Drift og forvaltning	380			
Sum rammeendring	2 220	0	0	0

Samfunnsutvikling, plan, oppmåling, byggesak og næring

Gjennom at det skal gjøres store investeringer i vei og bane, forventes økt næringsutvikling og befolkningsvekst i Ringeriksregionen, som Jevnaker er en del av. I forslaget til planstrategi legges det stor vekt på å legge grunnlaget til forventet vekst gjennom å lage gode planer og andre styringsverktøy. Jevnaker har i samarbeid med Buskerud fylkeskommune, Ringerike- og Hole kommune inngått et plansamarbeid, med formål om å legge til rette for en helhetlig areal- og transportutvikling i Ringeriksregionen, utarbeide felles strategier og samordnede planer for å være rustet gjennomføring av ny E 16 og Ringeriks-baneprosjektene, til befolknings- og næringsvekst og legge grunnlaget for en bypakke og bymiljøavtale. Kommunens overordna arealplanlegging, vil i stor grad være knyttet til dette samarbeidet, selv om kommunen også forholder seg til utviklingen av Hadeland og Gardermoen-området.

Både staten og kommunen selv er avhengig av oppdatert eiendomsinformasjon og stiller krav om dette. Matrikkelen er blant annet grunnlaget for innkreving av eiendomsskatt. Manglende ressurser for å være ajour på matrikkelføring etc vil kunne medføre avvik og reduserte inntekter.

Kommunen har tidligere hatt et GIS- samarbeid med Lunner og Gran. Siden Lunner og Gran har byttet til et nytt kartprogram og det ikke har vært ønskelig fra Jevnakers side, har Jevnaker måttet inngå GIS-samarbeid med Ringerike (og Hole), siden disse har samme GIS-system som Jevnaker og det er opprettet et plansamarbeid med disse. Dette medfører økning i driftsutgifter på GIS i 2017.

Kommunene i Ringeriksregionen har vedtatt å benytte Ringerike Utvikling som verktøy for kommunenes næringsutvikling og for å skape grunnlag for økt befolkningsvekst. Økt tilskudd til Ringerike Utvikling er derfor innarbeidet i budsjettet.

Forvaltning av kommunens eiendomsmasse:

Kommunen besitter store verdier i eiendom, både innenfor kommunale bygg, idrettsanlegg og uteområder. Bare innenfor kommunale bygg har kommunen over 30.000 m2. Utfordringen har vært tilstrekkelig vedlikehold og rehabilitering for å sikre at verdien av eiendomsmassen ikke reduseres.

Det er derfor avgjørende å ha godt styringsverktøy (vedlikeholdsplan) som muliggjør riktige prioriteringer for vedlikehold og rehabiliteringer. Utarbeidelse av tilstandsrapport for alle kommunale bygg er under arbeid. Kommunen har implementert et FDV- system (forvaltning, drift, vedlikehold) som skal gi underlaget for planen. Vedlikeholdsplanen skal ferdigstilles våren 2017.

Kommunen har i 2015 og 2016 gjennomført store investeringer for å redusere energikostnadene i kommunale bygg som EPC-prosjekt (energy performance contracting). Kommunestyret valgte den mest omfattende modellen mht kostnader. Dette innebærer at mange tiltak er tatt med i EPC-prosjektet, som ikke kun var begrunnet i energisparing. Det er derfor gjort omfattende investeringer innenfor området der det er vanskelig å trekke klare skillelinjer mellom hva som er rene energibesparende tiltak og hva som i like stor grad ville falt under ordinært vedlikehold. Gjennom investeringene som er utført har kommunen oppnådd:

- Redusert energiforbruk i kommunale bygg
- Bedret inneklima
- Oppgradert og modernisert tekniske anlegg
- Samlet teknisk informasjon om bygget
- Økt fleksibilitet av styringssystem.

Kommunale veier:

Jevnaker kommune har et stort etterslep på rehabilitering av kommunale veier. Totalt har kommunen over 100 km med kommunale veier, herav ca 50 km er grusveier. Kommunens veiplan viser at ved ca 60% av veiene har behov for rehabilitering. Grusveiene er relativt kostbare å drifte da de må støvdempes et par ganger i året og skrapes med innleid veiskrape. Kommunen har over flere år rustet opp egen maskinpark. Dette har gjort det mulig å gjøre mer selv uten innleid hjelp. Det legges nå opp til å øke driftsbudsjettet på vei til mer vedlikehold, som i hovedsak skal gå til reasfaltering av grusveier. Gatebruksplanen for Nesbakken, inkludert estetisk veileder, er under utarbeidelse.

Kultur, barn og unge, frivillig sektor

Det meste av arbeidet innenfor kultur er rettet mot barn og unge, da dette er et satsingsområde i Jevnaker kommune. Andelen barn og unge som deltar aktivt i idretts- eller kulturellt relaterte aktiviteter er større enn landsgjennomsnittet. Kultur har nær kontakt med idretten og frivillig sektor. Samhandlingen mellom kommunen og frivillig sektor er viktig for utviklingen av lokalsamfunnet. Gjennom partnerskapsavtaler overføres penger fra kommunen til frivillig sektor som kompensasjon for utføring av samfunnsoppgaver, som er viktig for allmennheten. Kommunens ramme for tildeling til frivillig sektor foreslås. Det gir god samfunnsnytte.

Kulturskolen har hatt stabilt antall elever og forsetter arbeidet med å utvide tilbudet også innenfor kor, drama og kunsthåndverk.

Biblioteket ønsker å utvide åpningstiden ved hjelp av elektroniske hjelpemidler og ønsker å videreutvikle ulike tilbud på biblioteket med spesielt fokus på barn og unge.

Ungdomsteamet jobber med ulike typer aktivisering av barn og unge. Videre har ungdomsteamet en rolle overfor ungdom som trenger assistanse for å komme videre i livet, men som ikke er mottaker av andre tjenester i kommunen. de opp ungdom som ikke har vedtak om faglig oppfølging men som

Tidligere ble overføring til Frivilligsentralen fra staten øremerket. Fra 2017 er dette lagt inn i kommunens inntektsramme fra staten, og tilsvarende beløp overføres derfor fra Plan og samfunn.

Brann og redning

Brann og rednings primæroppgaver er utrykning ved brann, samt brannforebyggende arbeid. Kommunen har de siste årene videreutdannet brannmannskapene fordi det stilles spesifikke formalkrav til Jevnaker brannvesen, siden størstedelen av bebyggelsen ligger sentrumsnært. Statistikken viser at flesteparten av utrykningene til Jevnaker brannvesen er helserelatert og gjør at responstiden til alle utrykninger i Jevnaker reduseres vesentlig. Grunnet formelle krav til varslingsystemer økes rammen til brann og redning med et mindre beløp.

Selvkostområdet vann og avløp

Rammetabell 2017 - 2020

	2017	2018	2019	2020
Grunnlag for budsjett (gjeldende budsjett per 01.10.16)	-7 513	-7 437	-7 437	-7 437
Helårvirkning av sentralt lønnsoppgjør	76			
Rammeendring	0	0	0	0
Netto driftsramme	-7 437	-7 437	-7 437	-7 437
Nye tiltak/ endrede behov				
Sum rammeendring	0			
Sum rammeendring	0	0	0	0

Årsresultatene til vann og avløp har vært gode og forutsigbare etter at alle bygg tilknyttet kommunalt vann og avløp har fått vannmåler. Det foreslås ingen endring i vann og avløpsgebyrene for 2017.

2.7 Jevnaker Menighet

Jevnaker menighet har sendt kommunen forslag til budsjett, datert 11.10.16 (se vedlegg). I budsjettforslaget er det for 2017 lagt inn midler til å dekke lønns- og prisstigning med kr 116 000 (2,5 %). Driftstilskuddet til Jevnaker Menighet i 2017 blir dermed kr 4 519 750.

Når det gjelder investeringer er det i perioden 2017-2020 meldt et behov på 8,92 mill. kr (netto). I investeringsbudsjettet for 2017 er det lagt inn siste bevilgning til orgel i Jevnaker kirke og oppgradering av brannvarslingsystemene i begge kirkene. Det er også lagt inn tilskudd til utvidelse av Jevnaker kirkegård, ny parkeringsplass og driftsbygning. Foreslått investeringstilskudd for 2017 utgjør kr 6 070 000. Det vises til investeringsoversikten, skjema 2B, når det gjelder øvrige investeringer i hele planperioden.

3. HANDLINGSPLAN 2017-2020

3.1 Jevnaker kommunes overordnede mål

Kommuneplanen er kommunens overordnede styringsverktøy. Den inneholder overordnede mål, som skal sikre at kommunen ivaretar sine langsiktige utfordringer og styre kommunen i en ønsket retning. Samfunnsdelen skal omfatte kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Den skal danne grunnlaget for kommunens fireårige handlingsplan og budsjett.

Kommuneplanen inneholder fem satsingsområder:

- **Stedsutvikling Nesbakken**
- **Bolyst og attraktivitet**
- **Levekår**
- **Verdiskaping**
- **Samferdsel og arealstrategi**

Årlige handlingsmål tar utgangspunkt i kommuneplanens samfunnsdel.

3.2 Mål for kommunen

**Stedsutvikling Nesbakken
Hovedmål**

Fra tettsted til småby – med identitet og trivsel skal Nesbakken være et naturlig valg for innbyggere og tilreisende.

Utviklingsmål 2015-2018:

- Gode sentrumsfunksjoner og felles møteplasser
- Etablere Jevnaker brygge
- Strandpromenade Nesbakken – Haugerlandet
- Et mangfold av småskala-næringer
- Fortetting og forskjønning
- Sentrum skal være trafiksikkert og universelt utformet
- Nybygg tilknyttes fornybar energi
- Helhetlig skilting på fasader, gater og tilkomstveier

PERIODEMÅL 2017	MÅLEINDIKATOR			RES 2017
Initiere bygging av Jevnaker brygge, utbedring av Verkebygga og Strandpromenade Verkevika	Utført/ikke			
Utarbeide og vedta skiltplan	Utført/ikke			

Bolyst og attraktivitet Hovedmål

Jevnaker skal være regionens mest attraktive bokommune.
Befolkningsveksten skal være bærekraftig, med minst 1,5 % per år.

Utviklingsmål 2015-2018:

- Være en aktiv partner for utbyggingsprosjekter, bl a iverksette strategi for boligbygging
- Være attraktiv og tilrettelegge for barnefamilier, fokus på tilbakeflytting
- God tilgang til fjorden, marka og andre rekreasjonsområder
- Gode kultur- og fritidstilbud for barn og unge
- Profilering av Jevnaker og regionen
- Tilby gode og varierte tjenester

PERIODEMÅL 2017	MÅLEINDIKATOR			RES 2017
Utarbeide boligbyggingsstrategi	Utført/ikke			
Utarbeide samfunnsdelen i kommuneplanen	Utført/ikke			
Profilere/markedsføre Jevnaker som en god bostedskommune	Utført/ikke			

Levekår Hovedmål

Gode levekår for alle

- Folkehelseprofil over landsgjennomsnittet
- En god skole for alle, der ingen i videregående skole dropper ut, en skole med fokus på tidlig innsats, læring og mestring.

Utviklingsmål 2015-2018:

- Jevnaker skal ha full barnehagedekning og de beste skolene i Hadeland/Ringeriksregionen
- Et helhetlig læringsløp med høy kvalitet og gode overgangsfaser.
- Styrke grunnleggende ferdigheter, språkstimulering, sosial kompetanse – gi tidlig hjelp for å fremme læring.
- Sikre at barn får et godt oppvekstmiljø.
- Fysisk aktivitet styrkes.
- Tidlig innsats og forebyggende folkehelsearbeid i hele befolkningen
- Legge vekt på den enkeltes egne ressurser og utvikling av mestringsevnen.
- Ta i bruk velferdsteknologi.
- Ta i mot samt integrere flyktninger på en god måte.
- Et variert kultur- og fritidstilbud for alle
- Ungdom utenfor skole eller arbeid skal raskt bistås til å fullføre et utdanningsløp eller komme i arbeid.
- Frivillig arbeid oppmuntres
- Jevnakersamfunnet skal fremme likeverd og inkludering

PERIODEMÅL 2017	MÅLEINDIKATOR	RES 2015	RES 2016	RES 2017
Minst 80 % av elevene er over kritisk grense i lesing, regning og engelsk 5. trinn	Nasjonale prøver	Les: 68,5 % Regn: 63,9 % Eng: 54,3 %		
Grunnskolepoeng 10. trinn – minst 41,5 p	Eksamenspoeng – GSI	41,3	42,1	
Frafall Vg 1 – ikke over 7 %	%	9 %		
Nulltoleranse for mobbing i skolen	Elevundersøkelse %	1,3 %		
Behovet for spesialundervisning i skole skal ikke overstige 6 %, totalt årstimetall 3 000	•Andel av elever med vedtakstimer •Totalt årstimetall av SU	10,0 % 7 316		
Andelen barn med enkeltvedtak i barnehagen skal ikke overstige 3 %, Totalt årstimetall 5 800	Andel barn med vedtak Totalt årstimetall SH	3,5 % 8 910		

PERIODEMÅL 2017	MÅLEINDIKATOR	RES 2015	RES 2016	RES 2017
Utarbeide strategisk plan oppvekst	Utført/ikke			
Ta i mot alle utskrivningsklare pasienter	Antall			
Utarbeide lokal forskrift for tildeling av sykehjemsplasser	Oppfylt/ikke			
Andel som er langtidsmottakere med økonomisk sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold, 6 måneder av 12 måneder – ikke overstige 1,3 %	%	1,6 %	Per dd 1,5 %	
Andel mottakere av økonomisk sosialhjelp med forsørgelsesplikt for barn under 18 år – ikke overstige 25 %	%	24 %	Per dd 19 %	
Etter 2 års introduksjonskurs skal flyktninger være i arbeid, skole eller annen meningsfull aktivitet	75 %			
Utarbeide og iverksette plan inkludering av flyktninger	Utført/ikke			
Utarbeide strategisk plan helse/omsorg				
Forberede arbeidsplikt opp til 30 år	Utført/ikke			

Verdiskaping Hovedmål

Øke antall arbeidsplasser i Jevnaker og i regionen for øvrig.
Jevnaker skal være en næringsvennlig kommune.

Utviklingsmål:

- Nært samarbeid med kommunene og andre aktører for å følge opp Omstillingsplanen for Ringeriksregionen.
- Næringsområdene på Bergermoen utvikles i sammenheng med øvrig næringsvirksomhet på Eggemoen.
- Storhandelsvirksomhet etableres først og fremst på Bergermoen.
- Bidra til å utvikle opplevelsesbasert næring med basis i Kistefos-Museet og Hadeland Glassverk
- Realisere et nasjonalt opplevelsessenter for glass på Jevnaker
- Støtte opp under småskala-/nisjeproduksjon i kommunen, herunder kortreist mat og annen kulturbasert næring.
- Støtte opp under utvikling av skogindustrien, herunder Treklyngen.

PERIODEMÅL 2017	MÅLEINDIKATOR	RES 2015	RES 2016	RES 2017
Vedta reguleringsplan for Bergermoen næringspark	Utført/ikke			
Utarbeide landbruksplan for Hadeland	Utført/ikke			
Arrangere idéseminar for utvikling av Jevnaker	Utført/ikke			

Samferdsel, areal, klima og beredskap

Hovedmål

Jevnaker skal være en trafikksikker kommune, med nullvisjon for antall drepte og skadde.

Effektiv samferdsel inn og ut av regionen

Bærekraftig utvikling og arealforvaltning og reduksjon av lokale klimagassutslipp.

Utviklingsmål 2015-2018:

- Bærekraftig arealforvaltning. Utbygging av sentrumsnære boligområder for å minske bilbruk.
- Ivareta Jevnakers verdifulle kultur- og jordbrukslandskap.
- Ny E16 Olum-Eggemoen og avlastet vei tas i bruk innen 2020.
- Ikke legge bomstasjon på eksisterende vei. Den statlige finansieringsandelen skal være minst 60%.
- E16 videreføres med ny parsell Eggemoen- Nymoen.
- Delta aktivt med å utvikle gode vei- og jernbaneforbindelser mellom Oslo og Hønefoss (Ringeriksbanen og E 16).
- Bedre kollektivforbindelser til og fra Jevnaker og utrede lokalbane Hønefoss-Jevnaker-Roa.
- Kvaliteten på lokale veier bedres. Rehabiliterer veier som er sentrumsnære, har mye trafikk eller har en viktig funksjon.
- Klima/energigivnlige løsninger på alle områder
- Miljøsertifisere kommunens virksomhetsområder etter «Miljøfyrtårn»-systemet.
- Etablere gang- og sykkelveier mellom sentrumsnære boligområder og viktige funksjoner.
- Ha oppdaterte og velfungerende beredskapsplaner og øve jevnlig.
- Hensynet til samfunnssikkerhet og beredskap skal vurderes i alle planer.
- Forbedre bredbåndstilbudet.

PERIODEMÅL 2017	MÅLEINDIKATOR	RES 2015	RES 2016	RES 2017
Vedta klima- og energiplan	Utført/ikke			
Igangsette miljøsertifisering av minst 2 kommunale virksomheter	Utført/ikke			
Utdele Miljøprisen 2017	Utført/ikke			
Kommunen igangsetter en prosess for å få i gang persontrafikk på jernbanestrekningen Roa-Jevnaker-Hønefoss	Utført/ikke			

Kommunen som organisasjon Hovedmål

Kommunen skal ha høy tillit og kommunens tjenester skal være gode.

Utviklingsmål 2015-2018:

- Høy tilfredshet hos innbyggere og medarbeidere
- Gjennomføre bruker-, innbygger- og medarbeiderundersøkelser
- Videreutvikle kompetansen hos ledere og medarbeidere
- Høy effektivitet og kvalitet i alle ledd, med vekt på innovasjon
- Oppnå 94 % tilstedeværelse
- Attraktiv arbeidsgiver
- Robust kommuneøkonomi – minst 2 % netto driftsresultat.
- Fokus på tidlig innsats og forebyggende arbeid i alt vi gjør

PERIODEMÅL 2017	MÅLEINDIKATOR	RES 2015	RES 2016	RES 2017
Gjennomføre innbyggerundersøkelsen	Utført/ikke			
Sykefraværet skal ikke overstige 7 %	%	8,6 %		
Gjennomføre prosjekt «Attraktiv arbeidsgiver»	Utført/ikke			

4. INVESTERINGER 2017-2020

4.1 Innledning

Det er foreslått relativt store investeringer i hele planperioden.

Utvidelse av Bergerbakken skole til 1-7 skole, samt investering i VA-infrastruktur (vann og avløp) i forbindelse med ny E16 utgjør størst andel av investeringsbudsjettet i 2017 og 2018.

Det er foretatt en omfattende gjennomgang på tvers av alle tjenesteområder der behov, løsning og måloppnåelse, som er lagt til grunn for prioriteringene.

Investeringspostene i 2017 er nærmere omtalt under.

4.2 Investeringer med finansiering

Budsjettskjema 2A Hovedoversikt investering (tall i 1.000,- kr)

	Regnskap 2015	Oppr. Budsj. 2016	Just Budsjett 2016	Budsjett 2 017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Investeringer i anleggsmidler (fra 2B)	24 826	53 187	104 770	78 751	120 531	15 225	12 400
Utlån og forskutteringer	723	1 000	1 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Kjøp av aksjer og andeler	1 038	1 150	3 404	1 400	1 500	1 700	1 800
Avdrag på lån	2 197	1 000	1 000	1 500	1 000	1 000	1 000
Dekning av tidligere års udekket	1 982	0	0	0	0	0	0
Avsetninger	10	0	0	0	0	0	0
Årets finansieringsbehov	30 775	56 337	110 174	83 651	125 031	19 925	17 200
<u>Finansiert slik:</u>							
Bruk av lånemidler (nytt låneopptak)	22 932	28 297	34 517	64 599	97 794	11 372	9 940
Bruk av tidligere års ubrukte lånem.	0	0	32 434	0	0	0	0
Inntekter fra salg av anleggsmidler	880	0	2 100	2 000	0	0	0
Tilskudd til investeringer	372	14 783	15 380	300	300	300	300
Kompensasjon for merverdiavgift	4 155	9 717	17 836	10 752	20 937	2 253	960
Mottatte avdrag på lån og refusjoner	2 167	1 000	1 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Andre inntekter	4	540	540	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering	30 510	54 337	103 807	79 651	121 031	15 925	13 200
Overført fra driftsregnskapet	10	0	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0	0
Bruk av avsetninger (fond)	256	2 000	6 367	4 000	4 000	4 000	4 000
Sum finansiering	30 775	56 337	110 174	83 651	125 031	19 925	17 200
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0	0

Investering i anleggsmidler

Totale investeringer i henhold til budsjettskjema 2B.

Utlån og forskutteringer

Det er budsjettert med utlån og forskutteringer i form av startlånsmidler fra Husbanken.

Etterspørselen etter startlån har de siste årene vært økende. Jevnaker kommune har noen midler igjen fra tidligere tildelinger, men med bakgrunn i den økende etterspørselen og økningen i boligprisene foreslås derfor 2 mill. kr årlig til dette formålet.

Kjøp av aksjer og andeler

Denne posten omfatter egenkapitalinnskudd i KLP.

Avdrag

Avdrag som utgiftsføres i investeringsregnskapet gjelder avdrag på formidlingslån (startlån). Ekstraordinær innbetaling på lån og ekstraordinær nedbetaling av gjeld utgiftsføres også i investeringsregnskapet. Det er ikke lagt inn midler til å kunne foreta ekstraordinær nedbetaling av kommunens lånegjeld i planperioden. Kommunen betaler kun minsteavdrag som utgiftsføres i driftsregnskapet.

Avsetninger

Det er ikke budsjettert med avsetninger til investeringer i planperioden.

Årets finansieringsbehov

Sier hvilke utgifter som det må finnes finansiering til i budsjettet/planperioden. For 2017 er årets finansieringsbehov på kr 83,5 mill. kr.

Bruk av lånemidler (årets låneopptak)

Av totalt finansieringsbehov i 2017 er det behov for å finansiere utgiftene med nytt låneopptak på 64,6 mill. kr. Dette er inkl. 2 mill. kr i opptak av startlånsmidler i Husbanken. Budsjettert låneopptak i hele planperioden utgjør 183,7 mill. kr, mens beregnet minsteavdrag i perioden utgjør 66,5 mill. kr. Nye låneopptak overstiger det som blir betalt i avdrag hvert år over driften (minsteavdrag) og medfører dermed en stadig større rentebelastning og derved redusert framtidig handlingsrom. Dette betyr enda mer krevende prioriteringer i årene som kommer.

Bruk av tidligere års ubrukte lånemidler

Bruk av tidligere års ubrukte lånemidler er midler som i tidligere år er nedbudsjettert på grunn av for eksempel tidsforskyving eller mindreforbruk på avsluttede prosjekter. Disse midlene kommer inn her som finansiering. For året 2017 er det ikke lagt inn bruk av ubrukte lånemidler. Tidsforskyvning i forbindelse med bygging av Bakkeli og Samsmoen barnehage vil føre til ubrukte lånemidler per utgangen av 2016, men dette vil komme som budsjettkorrigeringer i henholdsvis 2016 og ved re-budsjettering i 2017.

Inntekter fra salg av anleggsmidler

Salg av kommunal eiendom.

Tilskudd til investeringer (Husbanken)

Gjelder tilskudd knyttet til trafikksikring.

Mottatte avdrag på lån og refusjoner

Gjelder mottatt avdrag på formidlingslån (startlån) fra låntakere.

Andre inntekter

Gjelder eventuelle tilskudd fra private.

Momskompensasjon

Momskompensasjon påløpt i investeringsregnskapet.

Bruk av avsetninger (fond)

Her budsjetteres den andelen av investeringene som er planlagt finansiert med egenkapital (fondsmidler). I 2017 er det forutsatt egenfinansiering med 4 mill. kr ved bruk av disposisjonsfond. I de øvrige årene er det også forutsatt brukt 4 mill. kr årlig. For at kommunens reserver ikke skal tappes for mye, er det viktig at det hvert år budsjetteres med midler til avsetning i driftsregnskapet slik at reservene får påfyll.

Sum finansiering

Summen av all finansiering som totalt skal tilsvare årets finansieringsbehov.

Udekket/udisponert

Udekket behov/udisponerte midler er lik = 0. Investeringsbudsjettet er i balanse.

4.3 Budsjettskjema 2B Investeringsprosjektene

Alle tall i 1 000 kr

INVESTERINGSPROSJEKTER	Budsjett	Justert budsjett	Regnskap	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
	2016	2016	per 30.09.16	2017	2018	2019	2020
VANN							
Rehab ledningsnett - vann	1 000	1 000	317	1 000	1 000	1 000	1 000
Styringssystem redundant	1 500	1 500	0				
Kartsystemer VA-vann		62	0				
Sonemålere		102	0				
Infrastruktur VA - Storetjen - Kanada (E16)				11 728	11 728		
Vannledning Samsmoen, Bergermoen, Bergermotunet				500			
AVLØP							
Rehab ledningsnett - avløp	1 000	1 000	625	1 000	1 000	1 000	1 000
Betongrehab. Rensebassenger							3 000
Kjerraten pumpestasjon m/ledning							2 000
Kartsystemer VA - avløp		63	0				
SUM VANN OG AVLØP	3 500	3 726	942	14 228	13 728	2 000	7 000
KLIMA OG ENERGIPLAN							
Klima og energiplan		400	0				
Energioptimalisering av kommunale bygg	8 000	14 400	9 748				
MASKINER OG KJØRETØYER							
Maskiner og utstyr	110	110	110	500	900		
Mannskapsbil brann og redning	3 950	3 950	0	380			
Isprepareringsmaskin	1 800	1 800	5				
VEI							
Rehab vei/samferdselstiltak/traffiksikring (25%)	5 000	6 587	4 625	9 800	9 780	9 200	0
Strandpromenade		1 000	19				
KOMMUNAL EIENDOM / BYGG							
Tomte og bolig kjøp/salg		2 500	19	4 000			
Påkostn kommunal eiendomsmasse	1 000	1 886	966	1 450	1 200	1 200	1 200
Krystallen - 6 alt 3 nye leiligheter	200	200	0				
Jevnaker idrettshall, idrettsanlegg	1 430	2 637	1 119	150	220		
Bergermoen - utvidelse verksted							4 000
Bakkeli	9 000	27 713	72				
Carport hjemmesykepleien/søppelsortering	312	312	341				
Rehabilitering Ljungberggården	550	594	341	470			
Jors - bygg og uteområder	625	625	370	1 193	688	200	200
Skolebygg og uteområder	1 600	1 791	526	2 470	1 320	0	0
Skillevegger dusj Jevnaker skole/hall		330	0				
Bergerbakken skole - utvidelse 1-7	1 000	1 000	68	35 000	89 000		
Skolekjøkken Toso skole	250	450	589				
Toso skole - inventar	215	215	268	215	210		
Barnehagebygg og uteområder				150			
Samsmoen bhg. 2 nye avdelinger	11 250	23 933	5 275				
Samsmoen bhg. - tak på gammelt bygg	250	250	0				
Nesbakken bhg (akkustikk mm)		77	0				

INVESTERINGSPROSJEKTER	Budsjett	Justert budsjett	Regnskap	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
	2016	2016	per 30.09.16	2017	2018	2019	2020
IKT							
IKT-utstyr	2 645	2 645	962	2 705	1 965	1 265	0
Telefon- og sykesignalanlegg i Helse og omsorg		1 780	1 687				
Fagsystem drift og forvaltning	300	300	300				
AV-utstyr kommunestyre- og formannskapssal		600	380				
JEVNAKER MENIGHET - INVESTERINGSTILSKUDD							
Multiklipper Jevnaker kirkeg / Randsfjord i 2016	80	80	0				
Nytt tak uthus Jevnaker kirkegård	120	120	0				
Orgel				1 880			
Jevnaker kirkegård, p-plass og driftsbygning				4 000			
Brannsikring Randsfjord Kirke				160	560	560	
Randsfjord kirke - innvendig restaurering					960		
Jevnaker gravkapell - restaurering						800	
SUM TOTALT	53 187	102 011	28 731	78 751	120 531	59 725	12 400

Vann og avløp

I forbindelse med ny E-16 må noe av vann og avløpsnettlet fra Kanadaveien til Storetjern legges om. I denne forbindelse har kommunen, Statens vegvesen, Hadeland energi og Telenor inngått en avtale om å dele på kostnadene for infrastruktur til området. Som en del av avtalen gjøres det derfor store investeringer i 2017 og 2018 for framføring av infrastruktur fra Kanadaveien til Storetjern. Økte investeringer ikke vil gi økte gebyrer.

Det legges opp til en planlagt utskiftning av vann og avløpsnettlet, som også henger sammen med rehabilitering av vei.

Maskiner og kjøretøyer

Kommunen trenger traktor for å drifte kunstisbanen på dagtid, men er avhengig av å måtte leie traktor. Det vurderes som kostnadseffektivt å eie egen traktor. Traktor anskaffes derfor i 2017.

Brann og redning inngikk avtale om kjøp av ny brannbil i mai 2016. Da budsjettet ble lagt i 2016, var det innhentet pris på bilen med basis i valuta i 2015. Siden kursen har endret seg siden den gang, har bilen blitt kr 360.000 dyrere. Den norske krona er i ferd med å styrke seg, så denne differansen kan bli redusert når bilen skal betales i februar 2017.

Kommunale veier og gatelys

EU har vedtatt forbud mot kvikksølvlamper (glødelamper). Dagens lamper er derfor ikke lenger i salg og kommunen må skifte ut alle gatelyslampene til led-lamper. Det er laget en plan om at dette skal gjøres i løpet av fire år. Total kostnad er beregnet til 5 mill. kr.

Det er i 2016 gjort omfattende utskiftning av vann og avløpsnettlet fra den gamle rutebilstasjonen til Torget. I forbindelse med dette arbeidet er det forberedt full rehabilitering av Enggata med utskiftning av masser, kummer, lyspunkter m.m. Enggata vurderes som en viktig «vekst- akse» i sentrum. Foreløpig arbeid med gatebruksplan innebærer at denne bør oppgraderes tilnærmet på samme nivå

som Storgata. Det foreslås derfor å gjøre full rehabilitering av Enggata og Nesgata. Grunnarbeidet i Enggata er utført i 2016.

Det foreslås investeringer til trafikksikkerhet i henhold til handlingsplan for trafikksikkerhet 2017.

Kommunale bygg

Utvidelse Bergerbakken skole 1-7 – oppvekst for øvrig

Bergerbakken skole har i dag elever i 1. -4. trinn og har kapasitet til 200 elever. Prognoser sier at kommunen vil få økt trykk med flere i barnehagealder og flere av de eldste etter 2020. Samtidig kan vi ta høyde for et økt antall barneskoleelever dersom ønsket befolkningsvekst blir realisert. Det er også forhold knyttet til oppdelingen av barneskoleløpet for elevene ved Bergerbakken skole som ikke lar seg kompensere ved pedagogisk arbeid og organisering. Ungdomsskoletrinnet vil også ha fordel av å bli mer spesialisert som ungdomstrinn. Det ser derfor ut til at perioden fram til 2020 er den mest gunstige med tanke på endringer i skolestrukturen. Et forprosjekt er utført i 2016 og det videre arbeidet bør påbegynnes i 2017. Se for øvrig egen k-sak.

Kommunen har under utarbeidelse en strategi for kommunale boliger. Målet er å ha riktig antall boliger med riktig funksjon. Det skal derfor gjøres en vurdering av eventuell anskaffelse av nye boliger, samt vurdering om avhending av ikke-funksjonelle boliger. Kommunen er også i forhandlinger om kjøp, og det avsettes derfor penger i budsjettet.

På Toso skole er det budsjettert med takteking, nytt kjøkken SFO, avfallshåndtering og solskjerming av klasserom, utskifting stoler/pulter for elever.

På Bergerbakken skole avsluttende arbeid med reparasjon av tak og på Jevnaker skole er det budsjettert med penger til rehabilitering av svømmebasseng.

Barnehagene: Utebod i Hovsenga barnehage, lekeapparater i Nesbakken barnehage (fallsikring)

Helse/omsorg

Det er behov for oppgradering av bygg og uteområder på JORS, herunder kjøkken, avdelingskjøkken, møte/undervisningsrom, vaktrom og kontorer samt uteområde.

Øvrig kommunal eiendom

I forbindelse med rehabilitering av kommunale boliger er det avsatt midler til å oppgradere tre kommunale boliger for å gjøre disse mer funksjonelle. Videre er det budsjettert nye møbler/inventar i kommunestyresalen, samt et mindre beløp til uforutsette hendelser.

Det er budsjettert med oppgradering av Ljungberggården for å videreutvikle bygget i tråd med aktiviteten som foregår i bygget.

IKT

Jevnaker kommune investerte i 2012 mye i infrastrukturen på IKT-siden. I 2017 er dette utstyr som er modent for utskifting, både fordi de tekniske plattformene har utviklet seg og fordi eksterne trusler har økt svært mye. Dette krever at Jevnaker kommune investerer i tidsriktig utstyr for å møte dette. Det dreier seg her om servere, sentralt lagringssystem og sentrale brannmurer.

I tillegg legges det opp investeringer til nytt skoleadministrativt system, videreføring av etablering av adgangskontroll på formålsbygg og kjøp av pc'er til 8 klasse.

Identifikasjon/radiobrikker installert på biblioteket vil gi brukere av biblioteket adgang utenfor ordinær åpningstid. Prinsippet er å få adgang gjennom å bli fotografert for personer som har fått adgangskort til biblioteket. Det er allerede i dag lagt et grunnlag for dette systemet der en vil øke tilgjengeligheten til biblioteket uten å øke personalressursene.

5. VEDLEGG

- Økonomisk oversikt drift (foreløpig)
- Økonomisk oversikt investering (foreløpig)
- Budsjettforslag fra Jevnaker Menighet

Øvrige budsjettvedtak:

Renter på fond

Renter på bundne drifts- og investeringsfond avsettes i henhold til forskrifter og rundskriv. Renter på øvrige fond inngår i driften.

Godtgjørelse til ordfører

Fastsatt i henhold til reglement for folkevalgtes arbeidsvilkår, k-sak 122/11.

Låneopptak

Nytt låneopptak til investeringsformål fastsettes i henhold til skjema 2A til kr 64.599.000 for 2017. Dette er inkl. 2 mill. kr i opptak av startlånmidler i Husbanken.

Gebyrer og betalingssatser 2017

Vedtatt i henhold til vedlagte dokument.